

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**PROVÁZENÍ ŽÁKA S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA
NA STŘEDNÍ ŠKOLE JAKO ZPŮSOB PREVENCE ŠKOLNÍ
NEÚSPĚŠNOSTI**

Tereza Havlová
Speciální pedagogika

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych vyjádřila hluboké poděkování v rámci své bakalářské práce. V první řadě bych chtěla vyjádřit vděk paní Mgr. Šárce Káňové, Ph.D., za její vynikající odborné vedení a cenné rady. Dále bych chtěla vyjádřit upřímné díky mé rodině za podporu, povzbuzení a trpělivost v průběhu mého studia.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA.....	4
1.1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA	4
1.2 CHARAKTERISTICKÉ PROJEVY, SYMPTOMY	4
1.2.1 SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ A INTERAKCE	5
1.2.2 KOMUNIKACE	6
1.2.3 PŘEDSTAVIVOST	7
1.2.4 NESPECIFICKÉ VARIABILNÍ RYSY	8
1.2.5 MOTORICKÝ VÝVOJ	11
1.3 DIAGNOSTIKA	12
2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA.....	15
2.1 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S PAS NA STŘEDNÍ ŠKOLE	15
2.1.1 OBORY – E	15
2.1.2 OBORY – H.....	16
2.1.3 OBORY – C.....	16
3 METODA EASY-TO-READ.....	17
3.1 VÝZNAM METODIKY EASY-TO-READ PRO PŘÍSTUPNOST INFORMACÍ	17
3.2 TŘI KLÍČOVÉ ASPEKTY SPOJENÉ S RUČNÍ ÚPRAVOU MATERIÁLŮ POMOCÍ METODIKY E2R 18	
3.3 JAKOU PODOBU MOHOU MÍT INFORMACE, KTERÉ JSOU VYTVOŘENY S E2R	19
3.4 FORMÁT A PODOBA TEXTŮ	22
4 SHRUTÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK	24
5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	25
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE PRÁCE	26
5.2 VÝZKUMNÉ METODY	26
5.2.1 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR	26
5.2.2 ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ.....	27
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	27
5.4 PROSTŘEDÍ SBĚRU DAT A ZPŮSOB SBĚRU DAT	28
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	30
6.1 VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ	30
6.2 VÝSLEDKY ROZHOVORŮ	33
7 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	36
8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI A DALŠÍ VÝZKUM	37
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	41
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	42
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

PAS = porucha autistického spektra

PC = personal computer (osobní počítač)

CD = compact disc (kompaktní disk)

E2R = Easy to Read – snadno srozumitelné texty

ÚVOD

Rozhodnutí psát o problematice dětí s poruchou autistického spektra (PAS) bylo pro mě přirozeným krokem, následkem mé dlouholeté zkušenosti a osobního angažmá v této oblasti. Mé první setkání s dětmi PAS se datuje již od mého studia na střední škole, kde jsem se jako asistentka podílela na práci s žákem s PAS v mateřské škole. Tato zkušenost mě zasáhla a zanechala hluboký dojem, což mě motivovalo k dalšímu zkoumání této problematiky. Nicméně, můj závazek těmto dětem se stále utvrzoval, až jsem se rozhodla svůj profesní život věnovat právě jim. Dalším klíčovým momentem, který mi potvrdil správnost mého rozhodnutí, byly praxe na vysoké škole, kde jsem byla svědkem přístupu k výuce žáků s PAS, který mi nepřipadal optimální. To mě motivovalo hledat alternativní cesty vzdělávání pro tyto jedince, které by lépe odpovídaly jejich potřebám a schopnostem. Proto se mým výzkumným problémem stalo zkoumání úspěšnosti žáků s PAS na středních školách.

Bakalářská práce je složena z teoretické části, která obsahuje několik kapitol. Ty obsahují teoretické shrnutí nejdůležitějších poznatků o poruchách autistického spektra, jejich symptomech a diagnostice. V další kapitole je popsáno vzdělávání žáků s PAS a obory, které žáky s PAS vzdělávají. Poslední kapitola se věnuje metodě, která nese název Easy to Read, ta popisuje, jakým způsobem tvořit materiály pro žáky z postižení, a tak vytvářet snadno čitelné texty. Z teoretických východisek vychází praktická část práce, která je zaměřena na pozorování žáka s PAS ve třídě a na zkoumání efektu materiálů Easy to Read ve vzdělávání.

Hlavním cílem mé práce je „Zjistit, jaký pohled má žák s PAS, jeho rodina a učitel na vzdělávání, při kterém jsou použity materiály vytvořeny za pomoci metody E2R“.

1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

V této kapitole se budeme věnovat popisu poruch autistického spektra. Přiblížíme, co jsou poruchy autistického spektra, jak se projevují a jak se mohou diagnostikovat. Cílem je poskytnout jasné a srozumitelné informace o tomto tématu.

1.1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Projevy, které jsou spojeny a poruchami autistického spektra, mezi které patří poruchy chování, představitivosti nebo komunikace představují předmět výzkumu vědecké komunity již po dobu nejméně 500 let. Vzhledem k jejich rozmanitosti byly poruchy autistického spektra zařazeny mezi podskupinu pervazivních vývojových poruch, což se promítlo v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch, konkrétně ve třetím vydání tohoto manuálu, které bylo poprvé publikováno v roce 1980. (Lord, 2020).

Pervazivní vývojové poruchy, mezi které patří i PAS, představují nejzávažnější formy poruch v oblasti dětského mentálního vývoje. Termín „pervazivní“ reflektuje celistvý charakter těchto poruch, naznačující, že ovlivňují mnoho aspektů individuálního vývoje. V důsledku poškození mozku a jeho funkcí, které jsou odpovědné za správnou sociální interakci, komunikaci a schopnost symbolického myšlení, dochází k vrozené odchylce, která způsobuje nesprávné zpracování informací. Toto narušení vnímání má za následek, že jedinci s PAS nedokáží adekvátně prožívat, vnímat nebo reagovat na specifické události, což se projevuje odlišným chováním ve srovnání s jejich vrstevníky. PAS mají často další tzv. komorbidity, tedy současný výskyt dalších nemocí nebo poruch. Tato odlišnost se vymezuje od jiných pervazivních poruch, jako jsou například Rettův a Aspergerův syndrom, které se projevují bez souběžné přítomnosti jiného onemocnění či postižení (Thorová, 2006).

1.2 CHARAKTERISTICKÉ PROJEVY, SYMPTOMY

V sedmdesátých letech 20. století byly identifikovány tři zásadní dysfunkční oblasti, jež jsou zásadní pro stanovení diagnózy u PAS. Wingová (1996) popisuje oblasti poškození jako „autistickou triádu“.

V této sekci detailně představíme koncept známý jako „Autistickou triádu“, což je termín popisující tři hlavní oblasti ovlivněné PAS. Tyto oblasti zahrnují 1. poruchy sociálního

chování a interakce, 2. poruchy komunikace a 3. poruchy představivosti. Dále jsou v této kapitole rozebrány další symptomy, které jsou charakteristické pro PAS.

1.2.1 SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ A INTERAKCE

Sociální chování a interakce jsou pozorovatelné již od narození dítěte, projevují se například sociálními úsměvy či očním kontaktem. V případě dětí s PAS dochází k narušení této oblasti, což vede k absenci těchto sociálních projevů. Děti s PAS vykazují individuální obtíže ve vývoji sociálních dovedností, přičemž rozsah těchto obtíží závisí na závažnosti jejich neurovývojových postižení. Nelze jednoznačně tvrdit, že každé dítě s PAS projevuje výrazné problémy se sociálním chováním; avšak je patrné, že sociální intelekt těchto jedinců vykazuje výrazný deficit v kontextu jejich celkových mentálních schopností (Thorová, 2006).

V České republice přetrvává stereotyp, který spojuje samotářství, nesnášenlivost fyzického kontaktu, odvrácení pohledu či odtažitost s poruchami autistického spektra. Stereotypní vnímání bylo však vyvráceno díky Wingové (1979), která nejen definovala Autistickou triádu, ale též klasifikovala tři primární typy sociální interakce u jedinců s PAS; typ osamělý, pasivní a aktivní. Následně byl v roce 1996 přidán čtvrtý typ, a to formální. Toto klasifikační schéma je v současné době aktivně využíváno v diagnostickém procesu PAS. Důležité je si uvědomit, že sociální interakce není statickým jevem. Dítě, které projevovalo od narození charakteristiku osamělosti nebo pasivity, může v průběhu svého života přejít k jinému typu, například aktivnímu nebo formálnímu (Thorová, 2006).

U dětí s PAS lze identifikovat dvě extrémně odlišné reakce na sociální chování. První reakcí je projev osamělosti. Dítě v této situaci projevuje tendenci stáhnout se do sebe, může být agresivní, protestovat, uchýlit se pod stůl, zakrýt si oči nebo uši, případně reagovat křikem. Druhou reakcí je výrazná sociální aktivita. Dítě vyjadřuje radostné skákání, projevuje nadměrnou náklonnost objímáním, aktivně hledá sociální interakci ve všech situacích, ve kterých se nachází. Dochází k fyzickým projevům této sociální nadšenosti, jako je skákání po lidech nebo nepřiměřené dotýkání se osob v okolí. Dítě může věnovat nadměrnou pozornost obličejům ostatních například v prostředí tramvaje či vydávat nesouvislé vyprávění o tématech, která mohou ostatní považovat za obtěžující. Některé děti, ačkoli vykazují druhou formu reakce, projevují v cizím prostředí nebo v přítomnosti neznámých osob tendenci k odtažitosti, samotářství či uzavřenosti. Avšak v situacích, které jsou jim

blízké, nebo při zapojení do zájmových aktivit odpovídajících jejich individuálním preferencím, projevují tyto děti schopnost aktivně vyhledávat sociální interakce s okolím. Výrazná část dětí s PAS projevuje výrazně kvalitnější interakce s vlastními rodiči (Thorová, 2006).

1.2.2 KOMUNIKACE

PAS zasahuje především do oblasti komunikace. První příčinou, která je uváděna zákonnými zástupci těchto dětí je vývoj řeči, který bývá opožděn. Vzhledem k tomuto narušení řeči si přibližně 50 % dětí s PAS nezíská takovou úroveň řeči, aby byla využívána k běžné komunikaci. U zbylých cca 50 % dětí, které získají takový stupeň komunikace, aby si dokázaly vyměňovat informace se vyskytují poruchy, které zasahují receptivní (porozumění) a expresivní (vyjadřovací) úroveň a dále mají dopad na komunikaci verbální i neverbální (Thorová, 2006).

Nicméně nedostatky v komunikaci jsou u všech dětí s PAS individuální. Nejvíce je zasažena oblast neverbální komunikace. Děti již v kojeneckém věku dokáží vyjádřit základní potřeby, které mají. V kojeneckém věku se jedná o subtilní pohyby v obličeji, které nám poskytují informace o tom, jak se asi dítě cítí nebo co prožívá. S přibývajícím časem se stávají znaky komplexnější (Thorová, 2006).

Bylo zjištěno, že děti s PAS měly větší problémy s gesty, která představovala uvítání nebo touhu po obejmutí, ale gesta, která představovala vyhánění nebo snížení hlasitosti nebyla rozdílná od jejich vrstevníků. Obdobné obtíže mají i s pochopením výrazu ve tváři. Osoby s PAS mohou projevovat omezenou schopnost rozpoznávat emocionální signály u druhých. Tyto osoby mohou být schopné identifikovat základní emoce, jako je radost, smutek a v některých případech i zlost (Thorová, 2006).

Co se týče verbální komunikace je vývoj velmi individuální. Můžeme setkávat s tím, že dítě s PAS nekomunikuje vůbec nebo řeč není schopno pochopit. To je ovšem nejvíce závažná forma. Častěji se setkáváme s dětmi, které komunikují značně zpomaleným tempem nebo se projevují echolálií, tj. opakování slov nebo vět, které slyší od ostatních. Tyto projevy přetrvávají u dětí s poruchou autistického spektra po delší dobu a mohou se někdy projevovat i v dospělosti. Vzhledem k tomu, že uvedené symptomy jsou časté i v dospělosti,

vyskytuje se tendence častého vyřazování jedinců s těmito projevy ze sociálního prostředí (Thorová, 2006).

1.2.3 PŘEDSTAVIVOST

Představivost je třetí oblast z Autistické triády. Pro dosažení adekvátního rozvoje představivosti je klíčová schopnost správné nápodoby. U dětí s PAS je patrné, že jejich schopnost nápodoby není na úrovni jejich vrstevníků bez postižení, což má značný dopad na rozvoj jejich představivosti. Toto omezení může negativně ovlivnit mentální vývoj v různých aspektech. U těchto dětí může například chybět rozvoj hry, která představuje základní pilíř učení a celkového vývoje dítěte (Thorová, 2006).

Jedinci s poruchami autistického spektra vykazují tendenci upínat se na určité činnosti, ve kterých mohou předvídat, a zároveň vykazují sklony k stereotypním aktivitám. Způsob, jakým se dítě projevuje ve hře, zda je spontánní, pestrá a zda z ní pociťuje radost, závisí na míře projevů symptomatických prvků a na úrovni adaptace daného dítěte. Poruchy autistického spektra mohou tak vést k preferenci her a aktivit, které by byly typické pro mladší děti, což znemožňuje plný rozvoj jejich představivosti (Thorová, 2006).

Rozpoznání úrovně adaptability u dítěte má zásadní význam při stanovení rozsahu poruchy autistického spektra. Tato adaptabilita může být klasifikována jako nízko funkční, středně funkční nebo vysoce funkční, přičemž každá z těchto kategorií nese specifické charakteristiky. U jedinců s poruchou autistického spektra lze sledovat kvalitu a vyzrálост jejich hry, která je posuzována v kontextu věkových parametrů. Tímto způsobem můžeme identifikovat případné odchylky a abnormální jevy, jež se v projevech dětí objevují. Typickými znaky jsou repetitivní rysy, projevující se opakovaným a monotónním opakováním určitého děje, a stereotypní chování, vykazující neměnnost v aktivitách, kdy je dítě plně zaměřeno na jedno téma či činnost, přičemž je obtížné jej od této činnosti odvádět. V případě iniciace pokusu o narušení ustálených vzorců chování u dítěte s poruchou autistického spektra by mohlo dojít k neadekvátní reakci, projevující se například formou agrese, výrazného hlasitého projevu nebo dokonce autoagresivního chování. Alternativní scénářem je možnost, že se dítě uzavře a projeví tzv. pasivní negativismus, což charakterizuje nespolupráci a celkový nedostatek zájmu o okolní prostředí. V tomto kontextu je nezbytné pečlivě zvážit strategie interakce a podněcování

změn ve vzorcích chování, respektující individuální potřeby a komfort dítěte na autistickém spektru. Nepřiměřené reakce, jako jsou výše zmíněné projevy agresivity či uzavřenost, mohou být interpretovány jako obranné mechanismy reakce na vnější podněty. Komplexní a individualizovaný přístup je tudíž klíčový pro minimalizaci potenciálních negativních důsledků a podporu pozitivního vývoje v chování jedince s touto poruchou (Thorová, 2006).

1.2.4 NESPECIFICKÉ VARIABILNÍ RYSY

Jedná se o poruchy, které se netýkají triády poškození, ale i tak jsou důležité pro správnou diagnostiku poruch autistického spektra. Jedná se o oblasti percepčních poruch, oblasti zrakového, sluchového, čichového a chuťového vnímání, dále pak o oblast vnímání hmatem a o odlišnosti v motorice (Thorová, 2006).

Percepční poruchy

Tento jev reflektuje neurologické anomálie přítomné u jedinců s PAS. Projevuje se zvýšenou citlivostí či naopak sníženou citlivostí na sensorické stimuly. Kromě toho lze v pozorovaném chování identifikovat fascinaci a výrazný zájem o různé smyslové podněty. Jedná se o persistentní (stálé) až neodklonitelné vyhledávání a integrování různých sensorických vjemů. V případě přecitlivělosti se projevují úzkostné reakce, které mohou eskalovat až do podoby panických ataků. Kromě toho se mohou projevovat i reakce vyhýbavé, záchvaty vzteku nebo výrazný křik, což naznačuje nesouhlas či nelibost vůči určitým sensorickým podnětům (Thorová, 2006).

Zrakové vnímání

Osoby s PAS často projevují výrazný zájem o systematické pozorování objektů, které na ně působí fascinujícím způsobem. Dalším charakteristickým rysem je tendence zkoumat tyto objekty z výrazně blízké nebo naopak vzdálené vzdálenosti, což může zahrnovat umístění objektu přímo blízko k očím nebo naopak do větší vzdálenosti. Je rovněž patrné, že udržení soustředění na sledovaný objekt může být pro ně náročné (Thorová, 2006).

U jedinců s PAS se často vyskytuje vizuální agnozie, což znamená neschopnost rozpoznávat určité vizuální podněty, například předměty nebo obrázky. Tato porucha může vést k obtížím v identifikaci a interpretaci vizuálních informací (Thorová, 2006).

Kromě toho mohou tyto osoby projevovat hypersenzitivitu nebo naopak hyposenzitivitu k vizuálním podnětům. Hypersenzitivita se projevuje nadměrně citlivou reakcí na vizuální podněty, jako jsou například blesky nebo změny osvětlení. Na druhé straně hyposenzitivita znamená nedostatek zájmu o vizuální podněty, přičemž jedinec nemusí aktivně vyhledávat vizuální stimuly. V některých případech může docházet k tunelovitému vidění, což omezuje vnímání jedince na objekty nacházející se přímo v jeho zrakovém poli. Tato omezená schopnost vnímat okolní vizuální informace může ovlivňovat způsob, jakým osoba s poruchou autistického spektra interaguje se svým prostředím (Thorová, 2006).

Sluchové vnímání

Sluchové vnímání u dětí s PAS projevuje výraznou individuální variabilitu a nesourodost. V některých případech může dítě reagovat na extrémně slabé zvuky, zatímco v jiných situacích může vykazovat reakci až na výrazně hlasité zvuky. To může vyvolat obavy u některých rodičů ohledně možného sluchového postižení u jejich dětí. Často se však stává, že dítě projevuje reakce pouze v době, kdy není rušeno vnějšími podněty nebo není zapojeno do jiných aktivit (Thorová, 2006).

V této oblasti se opět projevuje hypersenzitivita a hyposenzitivita vůči sluchovým stimulům. Hypersenzitivita se manifestuje neadekvátní reakcí na zvuk, která může zahrnovat strach, agresi nebo dokonce bolestivé sténání. U některých dětí může dojít až k panickým reakcím v prostředí s větším hlukem, například v restauracích. Často si tato děti vytvářejí vlastní mechanismy pro uklidnění, například broukáním nebo vydáváním jiných zvuků. Je zajímavé poznamenat, že hypersenzitivita u některých jedinců v průběhu dospívání může ustoupit. V extrémních případech hyposenzitivity nemusí dítě reagovat na výrazné zvukové podněty, jako je například rozbití skla nebo hlasité volání. Toto může vést k nesprávnému podezření rodičů ohledně možného sluchového postižení, i když dítě je schopno slyšet. V případě známých a příjemných zvuků, jako je oblíbená písnička nebo zvuk rozbalování čokolády, může být sluch zachován (Thorová, 2006).

V neposlední řadě se může jednat o autostimulační chování zaměřené na sluchové podněty. Tato činnost spočívá ve fascinaci určitými zvuky, které jedinec napodobuje a opakuje. Často se jedná o zvuky zvonků, cinkání, troubení nebo konkrétní hudební skladby (Thorová, 2006).

Chuťové vnímání

V oblasti chuťového vnímání se projevují dvě protikladné tendence – hypersenzitivita a hyposenzitivita. Hypersenzitivita zahrnuje odmítání a selektivní výběr potravin, často doprovázeným nechutenstvím. Děti s hypersenzitivitou obvykle preferují potraviny s nevýraznou chutí, jako jsou brambory, rýže nebo chléb. Tato specifická stravovací preference může s věkem postupně ustupovat nebo být zmírněna pomocí behaviorálních terapeutických přístupů. Na druhé straně, u hyposenzitivity k chuťovým podnětům dochází k tomu, že dítě konzumuje téměř vše, co má k dispozici. Často mohou být náchylné k požívání nebezpečných nejedlých předmětů, jako jsou modelíny, lepidla nebo mýdla. Toto chování představuje pro děti značné riziko. Posledním aspektem je autostimulační reakce na chuťové podněty, což zahrnuje aktivitu, kdy dítě vkládá do úst různé předměty za účelem prozkoumání a stimulace orálních receptorů. Tato forma chování je přirozená v průběhu vývoje dítěte, ale obvykle postupně mizí kolem 15. měsíce věku. U osob s poruchou autistického spektra (PAS) může toto období trvat déle, přičemž některé děti vůbec nemusí projevit tuto autostimulační reakci a případně mohou vynechat orální vývojovou fázi (Thorová, 2006).

Čichové vnímání

V oblasti čichového vnímání se vyskytují různé formy čichové citlivosti, včetně hypersenzitivity, hyposenzitivity a autostimulační reakce na čichové podněty. Hypersenzitivita se projevuje nadměrně citlivými reakcemi na pachy, a to jak na příjemné vůně, tak na méně příjemné zápachy. Tato citlivost může vyvolávat nepříjemné pocity, včetně nauzey a zvracení. Mezi tradiční vyvolávající faktory patří parfémy, čisticí prostředky nebo některá aromatická jídla. Naopak, u hyposenzitivity je pozorováno omezené využívání čichu, což může mít za následek nedostatečnou péči o osobní hygienu. Toto omezení plyne z absencí čichové kontroly, která je běžná u jedinců s normálním čichovým vnímáním. Autostimulační reakce na čichové podněty se projevují fascinací a systematickým objevováním prostřednictvím očichávání různých předmětů, jako jsou knihy, vlasy nebo objekty, které běžně nejsou podrobovány čichovému zkoumání. Pokud je pro dítě tato forma objevování příjemná, lze využít aromaterapii jako vhodný terapeutický přístup (Thorová, 2006).

Vnímání hmatem

V oblasti hmatového vnímání se pozorují různé formy sensorické citlivosti u jedinců s poruchou autistického spektra (PAS), konkrétně hypersenzitivita, hyposenzitivita a autostimulační vnímání. Hypersenzitivita v tomto kontextu popisuje nesnášenlivost vůči dotekům, především když jsou neočekávané. Tato negativní odezva ovlivňuje vnímání těsných nebo nepříjemných doteků, s důsledkem, že jedinec může vykazovat averzi k dotyku některých předmětů. Tyto odmítavé reakce se vztahují nejen k dotyku samotného, ale též k interakcím, kde jsou dotýkány i oblíbené věci jedince. Hyposenzitivita se projevuje neschopností adekvátně objevovat a prozkoumávat předměty dotykem. Tato sensorická výzva může sloužit jako základ pro rozvoj dyspraxie, přičemž neschopnost systematicky prozkoumávat nové činnosti je zřetelná. V rámci autostimulačních projevů v oblasti hmatového vnímání vykazují děti s PAS tendenci vyhledávat různé materiály, včetně vlny, plyše nebo saténu. Po identifikaci příjemného materiálu nebo předmětu, pokrytého tímto materiálem, se projevuje nutková potřeba dotýkat se daného předmětu, což může sloužit jako prostředek samoregulace v rámci sensorického podnětového prostředí (Thorová, 2006).

1.2.5 MOTORICKÝ VÝVOJ

Porucha motorického vývoje u dětí s PAS není zcela neobvyklá. Statistiky ukazují, že přibližně 50 % dětí s Aspergerovým syndromem a 67 % dětí s funkčním autismem prezentuje určité obtíže v oblasti motoriky. Individuální rozvoj motoriky se u těchto dětí liší, přičemž každé dítě dosahuje odlišné úrovně motorických schopností. Existuje pět základních trajektorií, které se mohou v motorickém vývoji projevit, nicméně vzhledem k individuální povaze vývoje nelze jednoznačně vyvozovat závěry pouze na základě aspektu motorického rozvoje. Je nezbytné zdůraznit, že každé dítě s PAS prochází unikátním procesem motorického vývoje, a proto je vhodné přistupovat k hodnocení a intervenčním opatřením s ohledem na jejich specifické potřeby (Thorová, 2006).

Motorický vývoj dítěte s poruchou autistického spektra může probíhat v normálních parametrech. V případě, že se vyskytnou nějaké anomálie, mohou tyto odchylky představovat první signály, na které rodiče zaměřují svou pozornost, což je motivuje ke konzultaci s odborníky, zejména s neurology. Toto rozpoznání odchylek v motorickém

vývoji často vede rodiče k aktivnímu hledání rehabilitačních opatření pro své potomky. Manifestace motorických odchylek mohou zahrnovat zvýšené nebo naopak snížené svalové napětí, což se stává klíčovým faktorem pro diagnostiku a plánování intervenčních opatření (Thorová, 2006).

Možný jev centrální poruchy koordinace se projevuje během pobytu dítěte v mateřské škole, kde je zřetelně patrná neobratnost, jež má výrazný negativní vliv na jiné dovednosti. Dětem se nedaří úspěšně vykonávat běžné činnosti, jako je používání příboru, zapínání knoflíků nebo držení tužky. Není výjimkou, že děti dokáží zvládnout například uvázání tkaniček až během školního období. Během školních hodin tělesné výchovy, cyklistiky nebo hry s míčem se vyskytují významné obtíže. Tato komplexní problematika je často spojována s poruchou mozečku a obvykle se vyskytuje u jedinců s Aspergerovým syndromem nebo vysoce funkční poruchou autistického spektra (Thorová, 2006).

Další možností je, že dítě prokazuje normální vývoj a je považováno za motoricky zručné. Jeho motorické dovednosti výrazně převyšují jeho schopnosti v oblasti jazykového vývoje. Tato vývojová varianta je často identifikována u dětí s poruchou autistického spektra, které verbálně nekomunikují (Thorová, 2006).

Další variantou je opožděný vývoj ve všech oblastech včetně motoriky. Dítě se sice vyvíjí pomaleji, ale stále v normě (Thorová, 2006).

Jinou alternativou je nerovnoměrný vývoj motorických dovedností. Tato kategorie zahrnuje děti, u nichž je motorický vývoj nadprůměrný v některých oblastech, zatímco v dalších oblastech je podprůměrný. Základní automatizované činnosti, jako je zavazování tkaničky, používání příboru nebo skládání věže, se vyvíjejí v souladu s normami, ale nové činnosti, které vyžadují vyšší úroveň obratnosti, se dítě stává méně úspěšné (Thorová, 2006).

1.3 DIAGNOSTIKA

Thorová (2006) uvádí několik diagnostických a screeningových metod PAS. Popisuje tzv. ideální model, který přispívá ke správné diagnostice. Jednotlivé modely lze vždy rozčlenit do několika fází:

Fáze podezření: představuje čas, kdy rodiče začínají pociťovat neobvyklý vývoj svého dítěte a často se obrací na svého pediatra s obavami. Pediatr, po pečlivém vyslechnutí rodičů, zvažuje možnost PAS a může provést screeningový dotazník. V případě pozitivního nálezu

je doporučeno rodiče odkázat na specializované centrum. Nad rámec toho mohou rodiče vyplnit dotazník DACH, zaměřený na chování dětí s PAS.

Fáze diagnostická: je důležitá pro diagnostiku PAS a využívají se zde různé diagnostické metody, jež jsou detailně popsány v další části práce. Diagnostiku obvykle provádí dětský psycholog či psychiatr, kteří musí mít hlubší znalosti v oblasti psychologie, zejména vývojové psychologie, a také psychopatologie. Kvalitní diagnostiku doplňují i další vyšetření, jako jsou genetické, zrakové či sluchové testy.

Fáze post – diagnostická: zahrnuje proces adaptace rodičů na diagnózu, rozšíření jejich znalostí o PAS a navázání kontaktu s dalšími rodinami, které procházejí podobným zážitkem. Současně se rodiče orientují na možnosti následné péče, která je klíčová pro další rozvoj dítěte s PAS.

Thorová (2006) uvádí tři nejpoužívanější metody, které se používají při diagnostice PAS.

Metoda ADI – R (*Autism Diagnostic Interview*) je jednou z nejvíce používaných diagnostických metod. Zakládá se na rozhovoru, který se polostrukturovaný a probíhá s rodiči dítěte, u kterého je podezření na PAS. Nejvíce se tato metoda používá v předškolním věku, kdy je také nejvíce účinná. Skóre, které je zjištěno při ADI – R testu se převádí algoritmem na daná kritéria, které dle MKN – 10 určují PAS. Jedná se o čtyři oblasti a to: sociální interakce, komunikace a chování, které má stereotypní tendence. Jedinou nevýhodou tohoto testování je jeho dlouhá doba uskutečnění, jedná se zhruba o 90–120 minut, a proto není možné, aby bylo toto testování zavedeno i v klinické praxi. (Lord, 1994)

ADOS (*Autism Diagnostic Observation Schedule*) je nová metoda, která se používá u každého jedince, u kterého je podezření na PAS. Jedná se o polostrukturované vyšetření, je na principu plnění předem definovaných úkolů a aktivit, které jedinec plní a na základě jeho chování při aktivitách je posuzována jeho schopnost komunikace a sociální interakce. dle skóre, které jedinec obdržel se jeho výsledky převedou na kritéria, která má MKN -10. Během tohoto vyšetření se posiluje vzájemná interakce mezi klientem a vyšetřujícím, což vytváří přirozené sociální prostředí, které simuluje běžné situace v životě lidí. Při tomto testování se posuzuje hlavně úroveň komunikace, jak verbální, tak i neverbální, dovednost umět si požádat o pomoc, popis obrázku, schopnost vedení rozhovoru, nápodobu a úroveň symbolické hry. Dále můžeme sledovat emoční stavy nebo schopnost popsat sociální situaci

mezi dvěma a více lidmi. Při této metodě jsme schopni získat za krátký čas více informací než pouze z testu ADI – R. (Lord, 1989)

DACH (*Dětské autistické chování*) představuje českou metodu, která se snaží vytipovat děti, které by mohly být PAS ohroženy. Jedná se o krátký a jednoduchý dotazník pro rodiče. Nejčastěji se využívá o děti od 18 měsíců do 5 let. Dotazník má 74 otázek, které se zaměřují na oblasti vnímání, komunikace verbální a neverbální, sociální chování, emoce, způsob trávení volného času a na motoriku. Otázky v dotazníku jsou například tyto: *Dítě rádo roztáčí předměty;*, *Dítě často odpovídá, že neví, i když odpověď zná;* *Nehraje si správně s drobnými hračkami;*; atp. Dotazník není vyhodnocován pouze pomocí sčítáním pozitivních odpovědí, ale spíše prostřednictvím provádění klustrové analýzy. Což znamená, že se sečtou kladné odpovědi a převedou se na procenta. Poté se procenta srovnávají s tabulkou, která určuje průměrné hodnoty a dle této tabulky se dotazník vyhodnotí. U dětí, které získaly 50 % souhlasných odpovědí bylo diagnostikováno PAS a u dětí, které získaly 30 % se jedná o hraniční symptomatiku (Thorová, 2003).

2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA

V této kapitole se zaměříme na vzdělávání žáků s PAS na střední škole, s hlavním důrazem na obory E.

2.1 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S PAS NA STŘEDNÍ ŠKOLE

Výběr střední školy pro žáka s poruchou autistického spektra (PAS) představuje náročnou a zároveň klíčovou fází v jeho vzdělávacím procesu. Je zásadní, aby rozhodnutí o volbě školy bylo založeno na individuálních schopnostech a dovednostech daného žáka. Nicméně je třeba brát v úvahu i perspektivu budoucího začlenění žáka do pracovního prostředí, neboť výběr vhodné střední školy může ovlivnit jeho profesní dráhu a sociální integraci. Střední vzdělávání žáků s PAS je podstatně ovlivněno širokou škálou faktorů, z nichž některé zahrnují míru komunikačních schopností, úroveň mentálního postižení či přítomnost dalších přidružených poruch. Každý žák s PAS je individuální a jeho vzdělávací potřeby se mohou lišit, což vyžaduje flexibilitu a individualizovaný přístup při výběru školního prostředí (Bazalová, 2012). Podle Bazalové (2012) mají žáci s PAS možnost vzdělávat se na středních školách, které nabízejí obory – E, obory – H nebo obory – C, přičemž záleží na individuálních preferencích a schopnostech daného žáka. V rámci naší práce se zaměřujeme zejména na obory – E, což naznačuje, že preferujeme prostředí a programy, které jsou zaměřeny na podporu a rozvoj žáků s různými speciálními vzdělávacími potřebami.

2.1.1 OBORY – E

Obory – E představují typ nižšího středního odborného vzdělání, které je zaměřeno na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo na ty, kteří absolvovali dřívější speciální školy nebo ukončili základní vzdělání před dosažením 9. třídy. Tento typ vzdělání obvykle trvá dva až tři roky a výstupem je výuční list. Obory – E jsou koncipovány s ohledem na potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a mají nižší nároky na obecné vzdělání a teoretické znalosti. Zaměřují se převážně na praktickou oblast a poskytují žákům dovednosti a znalosti relevantní pro pracovní pozice v dělnickém sektoru nebo v oblasti pomocných profesí. Studijní programy oborů – E jsou navrženy tak, aby reflektovaly individuální potřeby a možnosti studentů. Studium může trvat 2–3 roky, přičemž studenti

mají možnost rozšířit si dobu studia podle svých specifických požadavků a schopností. Tento přístup umožňuje flexibilitu vzdělávacího procesu a přizpůsobení se individuálním potřebám studentů (NÚV, 2017).

2.1.2 OBORY – H

Obory – H zahrnují tradiční vzdělávací programy, které vedou k získání výučního listu a jsou zakončeny úspěšným absolvováním závěrečných zkoušek. Tento typ certifikátu je udělován žákům po dokončení odborného vzdělání a potvrzuje jejich schopnost a znalosti v daném oboru. Po úspěšném absolvování oboru – H má žák možnost pokračovat ve svém vzdělávání na navazujícím studijním programu, který vede k získání maturity. Tím se otevírají další možnosti pro další studium na vyšších stupních vzdělávání či vstup na trh práce s vyššími kvalifikacemi a dovednostmi. Tato možnost pro žáky s PAS může představovat důležitý krok při jejich začlenění do společnosti a profesního života (Vokáč, 2016).

2.1.3 OBORY – C

Obory provozované v praktických školách jsou zaměřeny na poskytnutí praktických dovedností a znalostí, které jsou relevantní pro konkrétní profesní oblast. Tyto obory jsou obvykle kratšího trvání, trvají jeden nebo dva roky, a jsou navrženy tak, aby poskytovaly žákům rychlé a efektivní získání určitých dovedností, které mohou aplikovat přímo v pracovním prostředí. V rámci těchto oborů je kladen důraz na praktickou aplikaci znalostí a dovedností. Žáci se učí konkrétní profesní činnosti, techniky a postupy související s daným oborem. Výuka je často propojena s praxí v reálném pracovním prostředí nebo využívá simulované pracovní situace, aby žákům poskytla co nejreálnější zkušenost. Výstupem těchto oborů je obvykle osvědčení, které potvrzuje absolvování daného vzdělávacího programu a získání specifických dovedností a znalostí v dané oblasti. Toto osvědčení může být uznáno pracovními zaměstnavateli jako důkaz odborné kvalifikace žáka a může mu pomoci při hledání zaměstnání v daném oboru (Vokáč, 2016).

3 METODA EASY-TO-READ

V této části se zaměříme na prezentaci metodiky nazvané Easy-to-Read (dále jen E2R), která představuje jednu z klíčových oblastí zkoumaných v rámci naší bakalářské práce. Detailněji pojednáme o podstatě metody a formulujeme pravidla pro její efektivní aplikaci. Podle této metodologie byly vytvořeny výukové materiály určené pro vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra (PAS). Tyto materiály pak byly aplikovány během pozorování žáka během vzdělávacího procesu.

3.1 VÝZNAM METODIKY EASY-TO-READ PRO PŘÍSTUPNOST INFORMACÍ

E2R je metodika využívaná k psaní nebo adaptaci textů, které by jinak pro osoby s postižením byly nesrozumitelné nebo by jim nedávaly smysl v plném rozsahu. Jedná se o soubor pravidel, doporučení a rad, které se týkají jak textového obsahu, tak i designu textů, a které jsou klíčové pro celkové porozumění (Suárez-Figueroa, 2022).

Ministerstvo vnitra České republiky ve svém článku upozorňuje, že texty vytvořené metodou E2R jsou psány v jasném a smysluplném jazyce, který je srozumitelný, jednoznačný a snadno pochopitelný již po prvním přečtení. V České republice se metodou E2R zabývá Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením ČR, z.s. (dále jen SPMP ČR). Tímto přístupem se zajišťuje, že i lidé s mentálním postižením mají přístup k informacím a materiálům, které jsou pro ně přístupné a srozumitelné. Je klíčové si uvědomit, že metodika Easy-to-Read (E2R) není určena pouze pro osoby s mentálním postižením, ale také pro širší spektrum jedinců, včetně těch, kteří prodělali mozkovou příhodu, mají ADHD, pro cizince, kteří nemají dostatečné znalosti daného jazyka. E2R se tedy stává nástrojem, který usnadňuje přístup k informacím a textům pro lidi s různými zdravotními nebo jazykovými omezeními. Tímto způsobem se zvyšuje jejich schopnost porozumění a zapojení do společnosti a zároveň se zlepšuje jejich celková kvalita života (MV ČR, 2019).

Suárez-Figueroa (2022) zdůrazňuje význam metodiky E2R, a to zejména v kontextu zajištění rovných příležitostí v životě každého jednotlivce. Základním právem všech osob je právo na rovnocenné zapojení do společnosti včetně politiky, vzdělávání, kultury a profesního života. Těmto oblastem ovšem často klade překážky psaný obsah, který není přístupný lidem s postižením, včetně fyzického a mentálního či PAS. Je tudíž nezbytné, aby byly vytvářeny

nové texty v souladu s metodikou E2R, která je koncipována pro osoby s postižením nebo aby byly stávající texty přepracovány do formy, která je pro ně snadno srozumitelná. Zvolili jsme metodu E2R, protože umožňuje snadný a přístupný způsob prezentace informací, což je významné pro naše zkoumání.

E2R představuje systematický přístup poskytující doporučení a pokyny pro psaní a transformaci textů a dokumentů do co nejprostší formy. Tyto texty nejsou určeny pouze pro osoby s postižením, ale také pro všechny, kdo mají obtíže s porozuměním psaného obsahu. E2R se tak stává klíčovým nástrojem pro zajištění přístupnosti informací a zlepšení komunikace ve společnosti.

Nicméně existují dvě klíčová omezení, která je třeba pečlivě zvážit při aplikaci metodiky E2R na tvorbu textů. Prvním z nich je manuální úprava textů a také vysoká časová náročnost procesu zpracování textu pomocí metody E2R, což brání co největšímu počtu takto transformovaných nebo vytvořených dokumentů. Druhým omezením je nedostatečná informovanost o postupech a technikách vytváření a aplikace takovýchto dokumentů v praxi. Tyto faktory významně ovlivňují efektivní provádění metody E2R a je proto důležité je brát v úvahu při plánování a realizaci projektů, které jsou zaměřeny na zvyšování přístupnosti textových materiálů (Suárez-Figueroa, 2022).

3.2 TŘI KLÍČOVÉ ASPEKTY SPOJENÉ S RUČNÍ ÚPRAVOU MATERIÁLŮ POMOCÍ METODIKY E2R

Analýza: Tento proces se zaměřuje na pečlivé zhodnocení textů z hlediska dodržení pravidel a principů metodiky E2R. Analýza slouží k posouzení kvality zpracování textu a zajištění jeho správného použití (Latimer, Kaňková, 2009).

Transformace: Transformace představuje postup, kterým jsou opraveny nebo doplněny nevhodně začleněné instrukce či pravidla metodiky E2R, která nebyla splněna v předchozím bodě. Tento proces není vždy nezbytný, ale je-li potřeba, umožňuje korigovat nedostatky a zlepšit celkovou kvalitu textu (Latimer, Kaňková, 2009).

Validace dokumentů: Validace dokumentů je klíčovým krokem v rámci celého procesu. Probíhá konzultací s osobami s mentálním postižením a odborným týmem, aby bylo ověřeno, zda transformované texty odpovídají potřebám a standardům. Tímto způsobem

se zajišťuje dostatečná kvalita a přístupnost materiálů pro cílovou skupinu (Latimer, Kaňková, 2009).

3.3 JAKOU PODOBU MOHOU MÍT INFORMACE, KTERÉ JSOU VYTVOŘENY S E2R

Informace psané, jako jsou knihy, brožury nebo letáky, poskytují detailní a strukturované znalosti o různých tématech. Elektronické informace, dostupné na počítačích a dalších zařízeních, nabízejí širokou škálu zdrojů a rychlý přístup k informacím. Zvukové informace, získané například pomocí CD, rádií nebo internetu, přinášejí možnost poslechu a zvukového vnímání informací. Kinematografická díla, jako filmy dostupné na televizi nebo počítači, poskytují vizuální a auditivní zážitek a často prezentují informace formou příběhu nebo dokumentace. Každý z těchto typů informací má své vlastní charakteristiky a přednosti, a společně tvoří bohatý zdroj znalostí a zábavy (Latimer, Kaňková, 2009).

PRAVIDLA PŘI VYTVÁŘENÍ DOKUMENTŮ

Tato podkapitola detailně mapuje pravidla, která by měla být dodržena při psaní materiálů v E2R.

Základní pravidla

1. Důkladné poznání cílových skupin, pro které jsou dokumenty určeny
2. Zapojení samotných osob s postižením do procesu tvorby materiálů
3. Nezbytnost prezentovat informace jasně a zřetelně.
4. Přizpůsobení formy a slovníku textu věku a úrovni porozumění cílové skupiny
5. Správná prezentace dokumentů

Základním principem při tvorbě textů je důkladné poznání cílových skupin, pro které jsou tyto dokumenty určeny. Tento princip podporuje publikace „Nepište pro nás, bez nás“, vydaná Společností pro podporu a pomoc lidem s mentálním postižením (SPMP). Znalost specifických potřeb jednotlivých jedinců je základním kamenem při vytváření textů, neboť umožňuje přizpůsobit obsah tak, aby byl co nejlépe srozumitelný a relevantní pro konkrétní publikum. Dalším důležitým pravidlem, které zdůrazňuje brožura „Nepište pro nás, bez

nás“, je zapojení samotných osob s postižením do procesu tvorby materiálů. Tím, že jednotlivci, pro které jsou dokumenty určeny, mohou přímo ovlivňovat téma, formulaci informací a design dokumentu, je zajištěno, že materiály budou lépe odpovídat jejich potřebám a preferencím. Je důležité si uvědomit, že cílová populace často nemá předchozí znalost daného tématu, a proto je nezbytné prezentovat informace jasně a srozumitelně. Předem vysvětlit termíny a pojmy použité v dokumentu je rovněž klíčové pro zajištění porozumění. Navazující na třetí pravidlo je nutnost použití vhodného jazyka. To znamená, že je důležité přizpůsobit formu a slovník textu věku a úrovni porozumění cílové skupiny. Například při psaní pro dospělé je nevhodné používat dětské výrazy, a naopak. Správná prezentace dokumentů je dalším důležitým pravidlem, které zajišťuje efektivní předání informací. Zohlednění různých forem prezentace, jako je zvuková nebo vizuální forma, může zlepšit dostupnost materiálů pro jednotlivce s různými preferencemi či potřebami (Latimer, Kaňková, 2009).

Pravidla při psaní slov

1. Jednoduchost slov
2. Vysvětlení komplikovaných termínů
3. Příklady z běžného života
4. Jednotné termíny
5. Stylistické prostředky
6. Cizí slova a zkratky
7. Obecné výrazy

Při psaní textů je klíčové dodržovat jednoduchost slov. To znamená používat jednodušší synonyma namísto složitých termínů. Například místo „motorové vozidlo“ používat slovo „auto“. Je také důležité vyhýbat se složitým slovním formulacím, ale pokud jsou nezbytné, je nutné je důkladně vysvětlit. K vysvětlení může sloužit běžný životní příklad, který usnadní porozumění textu. Při psaní je také vhodné používat jednotné termíny a vyhnout se nahrazování synonymy. Stylistické prostředky, jako jsou metafory nebo metonymie, by neměly být používány, protože mohou zkomplikovat text. Stejně tak je důležité minimalizovat použití cizích slov a zkratk a vždy je vysvětlit. Místo velkých číslovek je

vhodné používat obecnější výrazy, aby byl text snadno srozumitelný (Latimer, Kaňková, 2009).

Pravidla při psaní vět

1. Zachování jednoduchosti slov
2. Vyvarování se složitých formulací
3. Vysvětlování prostřednictvím běžných příkladů
4. Používání jednotných termínů
5. Omezení stylistických prostředků
6. Minimalizace cizích slov a zkratky
7. Preferování obecnějších výrazů

Při vytváření dokumentů je doporučeno používat krátké věty, což usnadňuje porozumění a efektivitu sdělení. Je také důležité používat konkrétní jména nebo oslovení, aby bylo zřejmé, komu je text určen. To přispívá k jasnosti a srozumitelnosti textu. V psané formě je vhodnější preferovat pozitivní výrazy před negativními. Je lepší napsat „Měli byste zůstat až do konce schůzky“ než „Neměli byste odejít dřív, než skončí schůzka“. Dále je lepší používat aktivní jazyk namísto pasivního. Místo „Bude vám zaslán dopis“ je vhodnější použít „Doktor vám pošle dopis“ (Latimer, Kaňková, 2009).

Pořadí informací

1. **Logické pořadí informací pro plynulý text**
2. **Seskupení souvisejících informací**
3. **Opakování důležitých informací a vysvětlení složitějších pojmů**

Při kompozici textu je klíčové dodržovat správné pořadí informací, aby byly logicky propojeny a vytvořily plynulou strukturu textu, což usnadňuje porozumění a minimalizuje možnost zmatení čtenářů. Související informace by měly být seskupeny dohromady, což pomáhá udržet jednotnost a souvislost textu a usnadňuje porozumění obsahu. Důležité informace by měly být opakovaně zmiňovány a složitější pojmy by měly být opakovaně vysvětleny, aby se zajistilo jejich postupné zapamatování a minimalizovalo riziko nepochopení nebo nesprávné interpretace (Latimer, Kaňková, 2009).

3.4 FORMÁT A PODOBA TEXTŮ

V této části jsme se zaměřili na několik klíčových aspektů týkajících se tvorby materiálů s využitím metody E2R. Prvním důležitým bodem je volba vhodného formátu, jako je A4 nebo A5, který poskytuje optimální čitelnost a zároveň je snadno kopírovatelný. Tyto standardní formáty umožňují pohodlné čtení a manipulaci s materiálem jak pro tvůrce, tak i pro uživatele.

Dalším klíčovým faktorem je délka textu. Příliš dlouhé pasáže mohou čtenáře přetížit a způsobit, že ztratí zájem o čtení. Proto je vhodné rozdělit delší texty na menší části nebo je prezentovat postupně, aby se čtenáři lépe soustředili na obsah a lépe si ho zapamatovali.

Při tvorbě textů je také důležité dbát na čitelnost. Nedoporučuje se používat pozadí, která by mohla narušit čitelnost textu, jako jsou vzory nebo fotografie. Místo toho je vhodné vytvářet materiály s kontrastním pozadím a textem, aby byl obsah co nejvíce srozumitelný. Kontrast by měl být výrazný, aby text byl dobře čitelný. Například černá s bílou nebo černá se žlutou barvou poskytuje jasný kontrast, zatímco kombinace barev s menším kontrastem, jako je modrá a zelená, může vést k horší čitelnosti textu.

Obrázek č. 1: příklad špatné viditelnosti textu

Obrázek č.2: příklad špatné viditelnosti textu

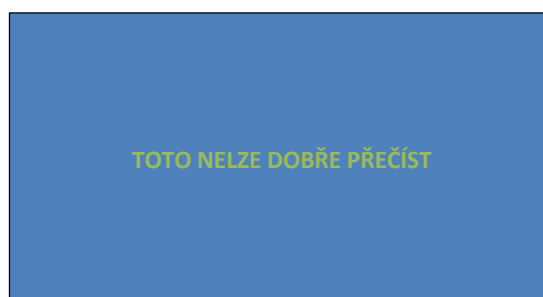

Obrázek č. 4: příklad správné viditelnosti textu

Zdroj: vlastní obrázek, 2024

Obrázek č.3: příklad špatné viditelnosti textu

Zdroj: vlastní obrázek, 2024

Dalším důležitým hlediskem je volba vhodného písma. Font hraje klíčovou roli v designu materiálu a je nezbytné používat co nejčitelnější varianty. Například není doporučováno používat písmo Times New Roman, které je typické svými patkovými písmeny a není ideální pro psaní v E2R. Naopak je vhodné preferovat font jako Calibri, který používá bezpatková písmena, což zvyšuje čitelnost a srozumitelnost textu.

Dalším zásadním bodem je pečlivá volba typu a stylu písma. Není vhodné používat písmo, které je příliš tenké nebo má malou mezery mezi písmeny, neboť to může ztížit čtení, zejména ve vytištěné formě. Kurzíva nebo jiné úpravy textu, jako je dvojitý nebo podtržený text, by měly být rovněž minimalizovány, aby se udržela jednotná a přehledná prezentace informací.

Dalším důležitým faktorem je velikost písma. Vždy je vhodné používat větší formát písmen, ideálně velikost 14, což usnadňuje čtení a porozumění textu. Při práci je také důležité minimalizovat používání mnoha barev, neboť to může být matoucí pro některé čtenáře, zejména při černobílém tisku, kdy se barvy ztrácejí a text není dobře rozpoznatelný.

Dalším aspektem je vyvarovat se nadměrnému používání speciálních znaků, jako jsou vykřičníky, lomítka, nebo složené závorky, pokud to není zcela nezbytné pro obsah. Každá nová věta by měla začínat na novém řádku, což zlepšuje přehlednost a usnadňuje čtení (Latimer, Kaňková, 2009). S těmito principy se zajišťuje, že materiál vytvořený pomocí metody E2R je přehledný, přístupný a snadno čitelný pro všechny uživatele.

4 SHRNUTÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK

Tato kapitola popisuje nejdůležitější teoretická východiska, která se v naší bakalářské práci nachází. V úvodní části bakalářské práce byl proveden teoretický úvod zaměřený na definici a charakteristiku poruch autistického spektra. Byla provedena komplexní analýza a vymezení této skupiny neurovývojových poruch, která zahrnovala symptomatologii a diagnostická kritéria. Dále byly detailně rozebrány symptomy poruch autistického spektra s důrazem na primární znak, tj. triádu poškození. Tato triáda zahrnuje deficity v sociální interakci, komunikaci a představitosti, což představuje základní pilíře pro identifikaci a klasifikaci jedinců s PAS.

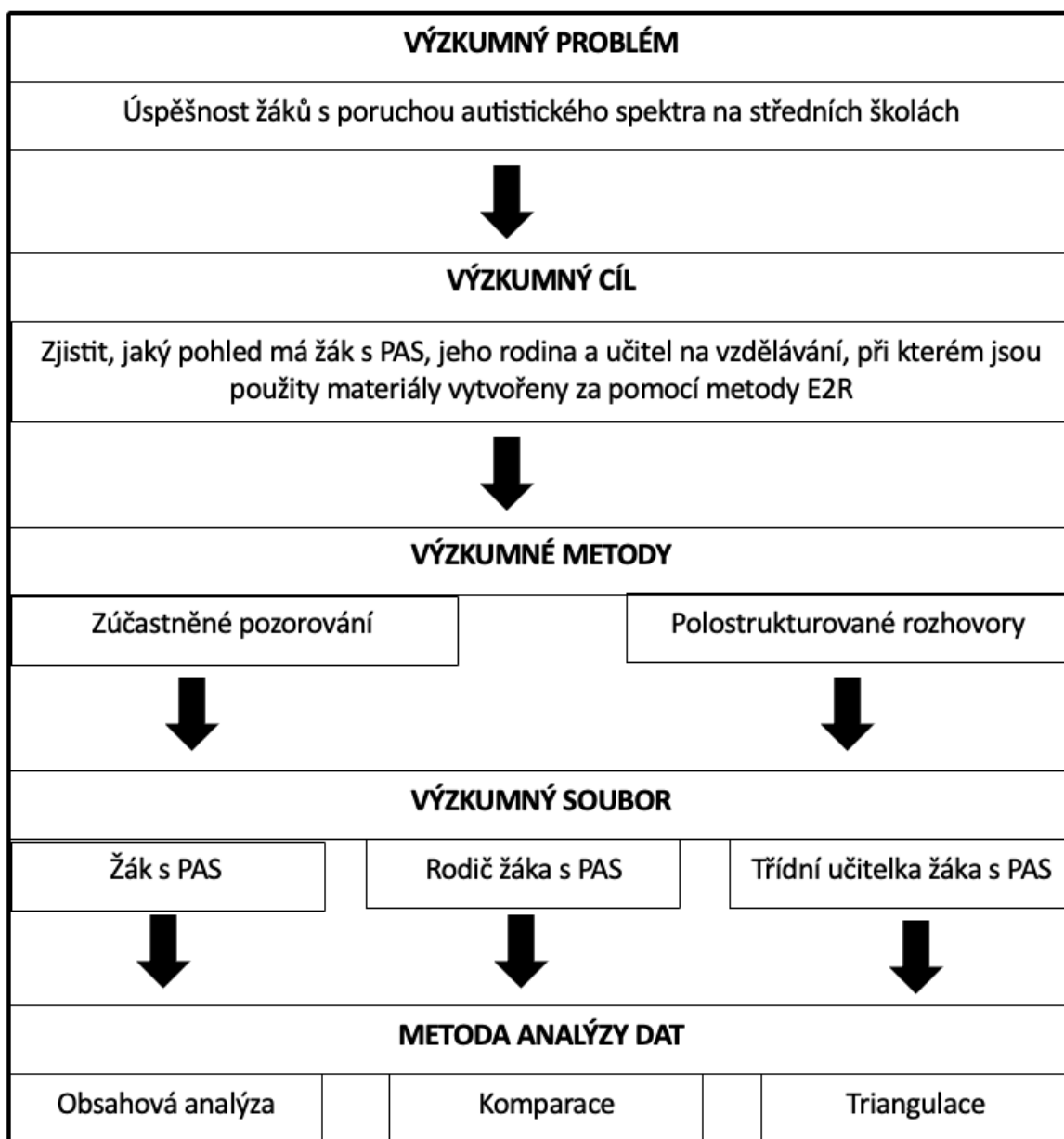
V následující části práce byla věnována pozornost strategiím a metodám vzdělávání žáků s poruchou autistického spektra. Hlavní důraz byl kladen na specifické vzdělávací programy označované jako „obory – e“, které jsou navrženy pro poskytnutí individuální podpory a intervencí pro studenty s různými vzdělávacími potřebami, včetně jedinců s PAS. Tyto programy jsou optimalizovány pro efektivní vzdělávání a podporu rozvoje komunikačních a sociálních dovedností u žáků s tímto neurovývojovým postižením.

Prezentována byla metoda nazvaná „Easy-to-read“, tzv. E2R, která představuje zjednodušený přístup k prezentaci informací pro jedince s různým postižením. Tato metoda je využívána v pedagogické praxi pro podporu jedinců s mentálním postižením a / nebo s PAS, a to prostřednictvím přístupných a srozumitelných materiálů, které usnadňují jejich porozumění a zapojení do vzdělávacího procesu.

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tato kapitola je věnována popisu metodologie výzkumného šetření. Je zde popsán výzkumný problém, cíle výzkumu a strategie. Dále je zde popsán výzkumný soubor a prostředí, ve kterém byl výzkum prováděn.

Schéma č. 1: Metodologie výzkumného šetření

Zdroj: vlastní obrázek, 2024

5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE PRÁCE

Schéma č. 1, které je uvedeno výše, naznačuje, že, výzkumným problémem je „úspěšnost žáků s poruchou autistického spektra na středních školách“, konkrétně jak jsou žáci s poruchou autistického spektra podporováni na středních školách a jak tato podpůrná opatření ovlivňují jejich školní úspěch. Cílem této bakalářské práce je „Zjistit, jaký pohled má žák s PAS, jeho rodina a učitel na vzdělávání, při kterém jsou použity materiály vytvořeny za pomoci metody E2R“. Tato bakalářská práce vznikla na základě dlouhodobého provázení žáka s PAS, na jehož podkladě byly vytvořeny výukové materiály s využitím metodiky E2R, které těmto žákům mohou zpřístupnit vzdělávání.

Výzkumná strategie ulehčuje plánování a samotné provádění výzkumného šetření. Pro bakalářskou práci byl zvolen kvalitativní výzkum. Švaříček a Šedřová (2007) ho popisují jako přístup k vědeckému zkoumání, který se zaměřuje na pochopení různých aspektů lidského chování, myšlení a interakcí. Tento přístup se liší od kvantitativního výzkumu tím, že se nezaměřuje na měření číselných dat, ale spíše na analýzu složitých vzorců a kontextů, které formují lidské zkušenosti. Pomocí výzkumných metod jako jsou hloubkové rozhovory, pozorování a analýza obsahu se kvalitativní výzkum snaží získat hlubší porozumění subjektivních perspektiv jednotlivců a zkoumaných fenoménů.

5.2 VÝZKUMNÉ METODY

V naší práci jsme využili metody vedení rozhovorů a metodu pozorování.

5.2.1 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Polostrukturovaný rozhovor je metoda výzkumu, která kombinuje jak strukturované, tak neformální prvky. Obsahuje určený seznam otázek, ale umožňuje také respondentům volně vyjádřit své názory a zkušenosti. Tento typ rozhovoru poskytuje flexibilitu v průběhu interakce a umožňuje hloubkové zkoumání témat (Švaříček, Šedřová, 2007).

S každým z respondentů byly uskutečněny polostrukturované rozhovory (viz. příloha č. 1) které poskytly hlubší vhled do jejich perspektiv a zkušeností týkajících se vzdělávacího prostředí a práce se žákem s PAS.

5.2.2 ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ

Paralelně s tím bylo prováděno pozorování chování žáka s PAS, což přineslo další dimenzi k výzkumu. Švaříček a Šed'ová (2007) uvádí, že pozorování patří mezi jedny z nejtěžších metod sběru dat. V našem výzkumu bylo použito zúčastněné pozorování. Jedná se o dlouhodobé a systematické sledování aktivit, procesů, terénu nebo jedince. Úkol pozorovatele je jednak sledovat, ale také se do jisté míry účastnit pozorovaných aktivit. Dále bylo naše pozorování přímé a strukturované. Přímé pozorování je tedy, pokud je pozorovatel přítomný procesu sledování. Sledování se stává strukturovaným, pokud má pozorovatel předem vytyčené otázky, na které hledá odpovědi (Švaříček, Šed'ová, 2007). Tato pozorování byla prováděna s cílem zachytit žákovy interakce a reakce v reálném prostředí školy. Konkrétně se jednalo o pozorování žáka s PAS při hodinách teoretického vyučování.

Metodika pozorování byla navržena podle směrnic E2R v příručce „Informace pro všechny – Evropská pravidla pro tvorbu snadno srozumitelných testů“ (SPMP ČR, 2009). Právě těmito směrnici se vedlo i naše pozorování, konkrétně jsme se soustředili na 10 oblastí zájmu a sledovali chování a reakce žáka s PAS na materiály vytvořené v souladu s metodikou E2R.

Každé pozorování jsme zaznamenávali do předem vytvořeného archu (*viz. příloha č. 4*), kde jsme detailně popisovali reakce žáka na výše uvedených 10 oblastí zájmu: 1. srozumitelnost a přístupnost dokumentů, 2. reakce na vizuální prvky, 3. interakce s textem, 4. zaujetí obsahem, 5. schopnost aplikace informací, 6. reakce na jazykové zjednodušení, 7. změny v komunikaci a interakci, 8. pozitivní a negativní emoční reakce, 9. samostatnost a sebejistotu, 10. spokojenost s prostředím. Tyto záznamy jsme následně systematicky analyzovali a vyhodnocovali, aby bylo možné identifikovat klíčové vzory a tendence ve vztahu k použití materiálů E2R žákem s PAS.

Tato kombinace metodologických přístupů, tedy polostrukturovaných rozhovorů a pozorování, přispěla k bohatším a komplexnějším datům, která umožňují hlubší porozumění dynamice vzdělávacího prostředí a interakcí s žákem s PAS.

5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Objektem našeho výzkumného šetření a zároveň jedním z respondentů je vybraný žák s PAS vybrané střední školy nacházející se v Plzeňském kraji, Uvedený žák byl identifikován

pedagogy jako žák ohrožený školním neúspěchem. Důležitou a neopomenutou podmínkou jeho zapojení do výzkumu byl jím deklarovaný zájem a ochota s námi dlouhodobě spolupracovat po dobu celého jednoho školního roku (6/2023–06/2024).

5.4 PROSTŘEDÍ SBĚRU DAT A ZPŮSOB SBĚRU DAT

Veškerý sběr dat byl realizován na střední škole, která své žáky vzdělává v oborech – E v Plzeňském kraji. K tomuto kroku došlo záměrně s cílem získat informace z prostředí, které aktivně pracuje s populací studentů s různými vzdělávacími potřebami, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Metody sběru dat jsou klíčovým prvkem každé výzkumné práce, zvláště pokud se týká oblasti speciálního vzdělávání a poruch autistického spektra (PAS). V rámci této bakalářské práce byla data sbírána kombinací dvou hlavních metod: pozorování záznamů a rozhovorů. Sběr dat probíhal na střední škole, která poskytuje vzdělání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně v třídě zaměřené na obory – E, kde se vzdělávají žáci s PAS. Během období šesti měsíců, od září 2023 do února 2024, byl sledován konkrétní žák s PAS.

Při pozorování byly zaznamenávány reakce sledovaného žáka na různé aspekty materiálů vytvořených metodou Easy to Read (E2R). Pro tento účel byl vytvořen záznamový arch, který sloužil jako nástroj pro systematické zaznamenávání pozorování. Tento arch obsahoval strukturované položky, které zahrnovaly různé aspekty reakcí žáka na prezentované materiály.

Mezi klíčové aspekty pozorování patřila reakce žáka na srozumitelnost a přístupnost dokumentů, vizuální prvky, text, obsah, aplikaci informací, jazykové zjednodušení, změny v komunikaci a interakci, emoční reakce, samostatnost a sebejistota a spokojenost s prostředím. Každá z těchto oblastí byla detailně pozorována a zaznamenávána, včetně pozitivních a negativních reakcí žáka.

Pozorování probíhala systematicky a zaznamenané údaje poskytují důležité informace pro analýzu vlivu materiálů E2R na žáka s PAS. Tyto informace budou dále analyzovány a interpretovány v rámci této bakalářské práce s cílem poskytnout ucelený pohled na efektivitu a vhodnost používání těchto materiálů pro žáky s PAS ve vzdělávacím prostředí.

V následující tabulce jsou zachyceny údaje o čase provedení sledování, tj. kdy byla pozorování prováděna v průběhu jednotlivých měsíců. Celkem bylo provedeno 17 pozorování, z nichž byla odvozena naše data.

Tabulka 1 : Seznam

1. pozorování	Téma č. 1	Prosinec 2023
2. pozorování	Téma č. 1	Leden 2024
3. pozorování	Téma č. 2	Leden 2024
4. pozorování	Téma č. 2	Leden 2024
5. pozorování	Téma č. 2	Leden 2024
6. pozorování	Téma č. 2	Leden 2024
7. pozorování	Téma č. 3	Únor 2024
8. pozorování	Téma č. 3	Únor 2024
9. pozorování	Téma č. 3	Únor 2024
10. pozorování	Téma č. 4	Únor 2024
11. pozorování	Téma č. 5	Únor 2024
12. pozorování	Téma č. 5	Únor 2024
13. pozorování	Téma č. 5	Březen 2024
14. pozorování	Téma č. 5	Březen 2024
15. pozorování	Téma č. 6	Březen 2024
16. pozorování	Téma č. 6	Březen 2024
17. pozorování	Téma č. 6	Březen 2024

Zdroj: vlastní analýza, 2024

6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Kapitola týkající se výsledků výzkumného šetření představuje klíčovou část této práce. Shrnujeme zde získané poznatky a výsledky zkoumání vzešlé z realizace zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Primárním cílem výzkumu je „Zjistit, jaký pohled má žák s PAS, jeho rodina a učitel na vzdělávání, při kterém jsou použity materiály vytvořeny za pomoci metody E2R“. Provedené výzkumné šetření zahrnovalo formu zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů.

6.1 VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ

V této kapitole jsou prezentovány výsledky několikaměsíčního pozorování žáka s PAS. Probíhalo po dobu 3 měsíců v konkrétní třídě vybrané střední školy s obory E určené pro vzdělávání žáků s PAS a mentálním postižením, kde probíhalo teoretické vyučování.

Na základě analýzy nasbíraných dat z pozorování jsme dospěli ke zjištěním, která poskytují důležité poznatky o účinnosti a vhodnosti používání těchto materiálů pro žáky s PAS ve vzdělávacím prostředí. Uvádíme je v pořadí podle v metodologii uvedených oblastí zájmu. U každé z oblastí zájmu se věnujeme vyhodnocení 3 dílčích kategorií: zapojení do výuky, emoce a komunikace.

1. SROZUMITELNOST A PŘÍSTUPNOST DOKUMENTŮ

- Během pozorování byly pozorovány nejasnosti ve výsledcích ohledně srozumitelnosti a přístupnosti materiálů vytvořených metodou E2R. Chlapec vykazoval různorodé reakce na srozumitelnost a přístupnost těchto materiálů. Například při prezentaci textu napsaného metodou Easy to Read se žák zdál více zapojený, jeho emoce byly pozitivní a více komunikoval s učitelkou při pokládání otázek.

2. REAKCE NA VIZUÁLNÍ PRVKY

- Při pozorování byly zaznamenány pozitivní reakce chlapce na vizuální prvky materiálů vytvořených metodou E2R. Chlapec projevoval zvýšený zájem a schopnost interakce s vizuálními prvky těchto materiálů, což naznačuje, že tyto prvky mu poskytovaly podněty a podporu. Například, během prezentace textu

vytvořeného metodou Easy to Read byl chlapec více angažovaný a projevoval větší schopnost porozumění, usmíval se a také více komunikoval, jak s vyučujícím, tak i se spolužáky.

3. INTERAKCE S TEXTEM

- Během pozorování bylo zaznamenáno, že pro žáka s PAS nebylo vždy jednoznačně snadné zpracovávat textové informace v materiálech vytvořených metodou E2R. Zatímco v některých situacích projevoval lepší porozumění a interakci s textem v tomto formátu, v jiných situacích se toto chování měnilo. Také emoce byly nejednoznačné a také se žák málo zapojoval do výuky. Tato nejednoznačnost naznačuje, že reakce žáka na textové informace mohou být ovlivněny dalšími faktory než pouze formátem materiálů. Například, žák se mohl lépe angažovat a lépe porozumět textu vytvořenému metodou Easy to Read, když byl v klidném prostředí, zatímco ve stresové situaci se jeho schopnost interakce s tímto textem mohla snížit.

4. ZAUJETÍ OBSAHEM

- Během pozorování byla zaznamenána pozitivní reakce chlapce na obsah materiálů vytvořených metodou E2R. Chlapec projevoval zvýšenou míru zaujetí k obsahu materiálů E2R a také velmi pozitivní reakce jako například úsměv nebo i smích, což naznačuje, že tyto materiály pro něj byly zajímavé. Například, během prezentace obsahu vytvořeného metodou Easy to Read projevoval chlapec větší zaujetí a aktivnější zapojení, což naznačuje, že obsah těchto materiálů byl pro něj více přitažlivý a motivující.

5. SCHOPNOST APLIKACE INFORMACÍ

- Během pozorování byly zjištěny negativní výsledky v chlapcově schopnosti aplikovat informace z materiálů vytvořených metodou E2R v reálném životě. Chlapec projevoval obtíže s aplikací informací z těchto materiálů do praktických situací a také projevoval zhoršenou schopnost komunikace a negativní emoce, což ukazuje, že materiály E2R mu neposkytovaly dostatečnou podporu pro jejich praktické využití. Například, při aplikaci do praktického prostředí se chlapec potýkal s

neporozuměním informací, které získal z materiálů vytvořených metodou E2R, což vedlo k nedostatečnému využití těchto informací ve skutečných situacích.

6. REAKCE NA JAZYKOVÉ ZJEDNODUŠENÍ

- Během pozorování byly zaznamenány pozitivní reakce chlapce na jazykové zjednodušení v materiálech vytvořených metodou E2R. Chlapec projevoval zvýšenou schopnost porozumění a interakce s jazykově zjednodušenými materiály, což nasvědčuje, že tyto materiály mu poskytovaly dostatečnou podporu a podněty pro efektivní učení a práci. Například, během práce s texty vytvořenými metodou Easy to Read projevoval chlapec větší jistotu a schopnost porozumění, což mu umožňovalo lépe absorbovat informace a úspěšně je využít při řešení úkolů. Dále se žák projevoval smíchem a zvýšenou schopností komunikace.

7. ZMĚNY V KOMUNIKACI A INTERAKCI

- Během pozorování nebyly pozorovány velmi výrazné změny v komunikačních a interakčních schopnostech chlapce při použití materiálů vytvořených metodou E2R. Chlapec projevoval podobnou úroveň komunikace a interakce s okolím bez ohledu na typ použitého materiálu, což svědčí o tom, že formát materiálů neměl vliv na jeho komunikační dovednosti. Nicméně pokud byl něčím zaujat, projevoval známky pozitivních emocí jako jsou smích nebo úsměv, dokázal komunikovat lépe a také se lépe zapojoval do výuky.

8. POZITIVNÍ A NEGATIVNÍ EMOČNÍ REAKCE

- Během pozorování byly zaznamenány kladné emoční reakce chlapce při práci s materiály vytvořenými metodou E2R. Chlapec projevoval stabilní a převážně pozitivní emoční reakce při práci s těmito materiály, což naznačuje, že materiály E2R mu poskytovaly prostředí vhodné pro učení a práci. Například, chlapec projevoval radost a zaujetí při práci s materiály vytvořenými metodou Easy to Read, což naznačuje, že se cítil pohodlně a podporováno při jejich používání. Dále se snažil více zapojit do výuky a více komunikovat jak s vyučujícím, tak i se spolužáky.

9. SAMOSTATNOST A SEBEJISTOTA

- Během pozorování byly zaznamenány pozitivní vlivy materiálů vytvořených metodou E2R na samostatnost a sebejistotu chlapce při zpracovávání informací a

komunikaci. Chlapec projevoval zvýšenou míru samostatnosti a sebejistoty při práci s materiály E2R, také se žák zdál více uvolněný. Například, chlapec projevoval iniciativu při řešení úkolů a vyjadřování svých názorů při použití materiálů vytvořených metodou Easy to Read, což naznačuje, že se cítil více jistý a schopen pracovat nezávisle. Tato zvýšená samostatnost mu umožňovala efektivněji zpracovávat informace a komunikovat s ostatními.

10. SPOKOJENOST S PROSTŘEDÍM

- Během pozorování byla zaznamenána pozitivní spokojenost chlapce s prostředím, kde byly používány materiály vytvořené metodou E2R. Chlapec projevoval vyšší míru spokojenosti s prostředím, kde byly používány materiály E2R, což naznačuje, že toto prostředí mu poskytovalo podporu a pohodlí pro efektivní učení a práci. Například, chlapec se cítil pohodlněji a více se angažoval ve třídě, kde byly používány materiály vytvořené metodou Easy to Read, což mu umožňovalo lépe se soustředit na učení a spolupráci s ostatními. Tato pozitivní atmosféra podporovala jeho celkovou spokojenost s učebním prostředím a rozvoj komunikace.

6.2 VÝSLEDKY ROZHovorŮ

Na tomto místě popisujeme výsledky vzešlé z rozhovorů s respondenty, kterými byli. 1. žák s PAS, 2. s žákovým rodičem a 3. s třídním učitelem žáka. Každý rozhovor proběhl zvlášť, a tak neměl možnost nikdo nikoho ovlivňovat. V rozhovorech jsme se snažili zjistit, jaké pohledy mají respondenti na výukové materiály E2R, které jsou používány ve vzdělávání žáka s PAS.

POHLED NA METODU EASY TO READ:

Respondenti, včetně žáka s PAS, jeho matky a třídního učitele, vyjadřují jednoznačně pozitivní postoj k metodě E2R jako k efektivnímu nástroji ve vzdělávání. Metoda E2R je vnímána jako klíčový prvek inkluzivního školství, který umožňuje dětem s různými vzdělávacími potřebami účinněji se zapojit do vzdělávacího procesu. Rodiče dítěte s PAS zdůrazňují, že tato metoda není pouze smysluplná, ale i nezbytná součást vzdělávacího procesu. Vidí ji jako prostředek, který zvyšuje úroveň inkluzivity ve školách a umožňuje dětem s PAS lépe porozumět učivu. Třídní učitel vnímá metodu E2R jako důležitý nástroj ve vzdělávání žáků s PAS, který poskytuje strukturovaný a srozumitelný rámec pro výuku. Díky

této metodě se výukový proces stává pro žáka s PAS přístupnější a podporuje jeho úspěch ve škole.

POZITIVNÍ ZMĚNY PŘI POUŽÍVÁNÍ MATERIÁLŮ VYTVOŘENÝCH PODLE E2R:

Po zavedení materiálů ve stylu Easy to Read do výuky byly pozorovány pozitivní změny. Matka i třídní učitel si všímají zvýšené motivace k učení u žáka s PAS a jeho schopnosti lépe porozumět a zapamatovat si prezentované informace. Dítě se také naučilo pracovat nezávisle a samostatně s učebními materiály, což předtím nebylo možné. Tyto změny nejen zlepšily žákův vzdělávací proces, ale také snížily zátěž rodičů, kteří již nemusí materiály upravovat pro jednodušší pochopení dítětem. Důležitou pozitivní změnou je také fakt, že od zavedení materiálů ve stylu E2R začal žák lépe komunikovat. Projevuje větší ochotu sdílet své myšlenky a názory s ostatními, což je známkou jeho zvýšeného sebevědomí a rozvoje komunikačních dovedností. Zavedení materiálů ve stylu E2R do výuky přineslo řadu pozitivních změn, které podpořily vzdělávací úspěch a rozvoj žáků s PAS.

OBAVY A VÝZVY SPOJENÉ S METODOU E2R:

Před zahájením používání E2R měli respondenti obavy z nedostatečného pochopení ze strany pedagogického personálu a obtíží s adaptací na nový pedagogický přístup. Obavy se týkaly také opuštění tradiční frontální výuky ve prospěch nové metodiky. Nicméně, tyto obavy se ukázaly jako neopodstatněné, ačkoli přiznávají, že nový přístup vyžaduje určité úsilí a adaptaci. Přesto byly pozitivní změny ve vzdělávání žáků s PAS potvrzeny a zavedení metody E2R bylo vnímáno jako pozitivní krok. Výzvy spojené s touto metodou zahrnují potřebu kontinuálního vzdělávání učitelů a koordinace mezi pedagogickým personálem a rodiči žáků s PAS. Třídní učitelka identifikuje jako jednu z výzev vzdělávání žáka s PAS a jeho potřebu individuální podpory a přizpůsobení vzdělávacího prostředí. Tato potřeba vyžaduje citlivý a flexibilní přístup ke každému žákovi, aby bylo zajištěno jeho optimální učení a rozvoj. Nicméně, metoda E2R přispívá k vyřešení tohoto problému. Díky své přehlednosti, strukturovanosti a vizuální podpoře je metoda E2R vhodná pro všechny žáky s PAS. To umožňuje třídní učitelce lépe se přizpůsobit a poskytnout potřebnou podporu v rámci vzdělávacího prostředí.

REAKCE ŠKOLY NA METODU E2R:

Reakce školy na metodu E2R byla celkově pozitivní. Pedagogičtí pracovníci byli aktivně zapojeni do podpory implementace této metody do výuky a poskytovali podporu žákům s poruchou autistického spektra (PAS) při práci s materiály vytvořenými metodikou E2R. I když neexistovala formální koordinace mezi učiteli, vzájemná podpora a sdílení osvědčených postupů byly vítány. Tento pozitivní přístup ze strany školy a kolegů vyučujících přispěl k úspěšné integraci metody E2R do školního prostředí a podpořil vzdělávací úspěch žáků s PAS. Žák je během vyučování podporován ze strany třídní učitelky i asistentky pedagoga, což přispívá k jeho úspěšnému začlenění do vzdělávacího procesu a posiluje jeho sebevědomí a motivaci k učení. Nicméně, matka dítěte s PAS vyjádřila, že se necítí dostatečně komunikována se školou. Nedostatek komunikace mezi rodiči a školou může ovlivnit objektivní hodnocení komunikace a spolupráce s třídním učitelem ohledně vzdělávání dítěte s PAS.

ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ:

Celkový názor respondentů na metodu E2R je velmi pozitivní. Považují ji za důležitý nástroj ve vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra a vidí v ní cenný prostředek pro podporu jejich vzdělávacích potřeb. Metoda byla vnímána jako klíčový prvek inkluzivního školství, který umožňuje dětem s různými vzdělávacími potřebami účinněji se zapojit do vzdělávacího procesu. Její zavedení do výuky přineslo pozitivní změny, které podpořily vzdělávací úspěch a rozvoj žáků s PAS. Matka žáka s poruchami autistického spektra uvádí, že by doporučila každému rodiči, který má dítě s PAS, aby zvážil použití metody Easy to Read a pokusil se ji doporučit i škole svého dítěte. Podle ní je tato metoda klíčem k úspěšnému začlenění dětí s PAS do běžného vzdělávacího prostředí. Na závěr učitelka poukazuje na důležitost prostředí ve třídě a kolektivu studentů. Vytvoření podpůrného a inkluzivního prostředí je klíčové pro úspěch výuky metodou E2R. Kromě toho zdůrazňuje, že spolupráce a vzájemná podpora mezi studenty ve třídě jsou nezbytné pro efektivní využití této metody a pro dosažení maximálního potenciálu vzdělávacího procesu.

7 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkum zaměřený na aplikaci metodiky Easy to Read (E2R) ve vzdělávání žáků s poruchou autistického spektra (PAS) přinesl důležité poznatky a zjištění, která přinášejí hlubší vhled do účinnosti této metody a jejího vlivu na vzdělávací proces těchto žáků, kteří vyžadují podporu z důvodu mentálního postižení či právě PAS. Analýza rozhovorů a výsledků pozorování žáka během práce s materiály vytvořenými metodou E2R přinesla komplexní obraz úspěšnosti tohoto výzkumu.

Hlavním cílem studie bylo zjistit pohled žáka s PAS, jeho rodiny a učitelů na vzdělávání, ve kterém se využívají materiály vytvořené metodou E2R. Tento cíl byl úspěšně splněn. Zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory poskytly důležité informace. Žák s PAS projevoval zájem a pozitivní reakce na používané materiály a popisoval, že byl s výukou, kde se tyto materiály využívaly, spokojen. Matka žáka s PAS zdůrazňovala význam těchto materiálů pro vzdělávání dětí s PAS. Učitelka projevovala nadšení z používaných materiálů a ráda je integrovala do výuky, přičemž zmiňovala i pozitivní odezvu třídního kolektivu.

Celkově lze tedy konstatovat, že pohled všech aktérů na materiály E2R je pozitivní. Z pozorování dále vyplývá, že žák se při používání těchto materiálů cítil příjemně, což potvrzují i jeho třídní učitelka a matka. Toto zjištění potvrzuje důležitost adaptace výuky na individuální potřeby žáka s PAS a zdůrazňuje účinnost metody E2R v tomto ohledu.

Závěrem lze konstatovat, že aplikace metodiky Easy to Read ve vzdělávání žáků s PAS přináší pozitivní výsledky a přispívá k efektivnějšímu a inkluzivnějšímu vzdělávacímu prostředí pro tyto žáky.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI A DALŠÍ VÝZKUM

V kapitole "Doporučení pro praxi a další výzkum" jsou prezentována obecná doporučení týkající se vzdělávání žáků s PAS a navrhuje směry pro další výzkum v této oblasti.

Vzhledem k získaným poznatkům a analýze dat v průběhu výzkumu jsou zde navržena doporučení pro praxi a pro další výzkum v oblasti vzdělávání žáků s poruchou autistického spektra (PAS).

Doporučení pro praxi:

1. Individualizovaný přístup: Je nezbytné zdůraznit potřebu individualizovaného přístupu k vzdělávání žáků s PAS. I když byly zjištěny pozitivní reakce na materiály E2R, je stále důležité, aby školní prostředí nabízelo flexibilitu a různé strategie podpory, které umožní efektivní přizpůsobení vzdělávání individuálním potřebám každého žáka.
2. Spolupráce mezi pedagogy a rodinami: Důležitost aktivní spolupráce mezi pedagogy a rodinami žáků s PAS byla zdůrazněna. Otevřená komunikace a sdílení informací mezi školou a rodinou mohou vytvořit silnou podporu pro žáky a přispět k pozitivnímu vzdělávacímu prostředí.
3. Dlouhodobé sledování: Navrhujeme provádět dlouhodobé sledování účinků používání metodiky E2R ve vzdělávání žáků s PAS i po ukončení výzkumného období. Tímto způsobem lze získat cenné poznatky o trvalých dopadech této metodiky na vzdělávací výsledky a celkový rozvoj žáků.
4. Inkluzivní prostředí: Posilování inkluzivního prostředí ve školách je klíčové pro úspěšnou integraci žáků s PAS. To zahrnuje nejen přizpůsobení vzdělávacích materiálů, ale také podporu pro sociální interakce a komunikaci v rámci třídy a školního prostředí jako celku.

Doporučení pro další výzkum:

1. Rozšířený vzorek respondentů a delší doba sledování: Pro dosažení vyšší reprezentativnosti výsledků je vhodné provádět výzkum na větším vzorku respondentů a sledovat jejich reakce na delší časové období.

2. Rozšíření materiálů E2R na všechny vyučovací předměty: Další výzkum by mohl zkoumat efektivitu materiálů E2R vytvořených pro různé vyučovací předměty, nikoliv pouze pro teoretické předměty. To by umožnilo komplexnější porovnání a pochopení vlivu těchto materiálů na různé aspekty vzdělávání žáků s PAS.

ZÁVĚR

Bakalářská práce s názvem *"Provázení žáka s poruchou autistického spektra na střední škole jako prevence školní neúspěšnosti"* se zabývala problematikou vzdělávání žáků s PAS na středních školách s důrazem na prevenci školní neúspěšnosti. V rámci této práce jsme se zaměřili na analýzu účinnosti vzdělávacího přístupu podporovaného metodikou E2R a jeho vliv na školní úspěch žáků s PAS. Výzkumný problém této práce byl *„úspěšnost žáků s poruchou autistického spektra na středních školách“*. Cílem bylo *„Zjistit, jaký pohled má žák s PAS, jeho rodina a učitel na vzdělávání, při kterém jsou použity materiály vytvořeny za pomoci metody E2R“*.

Pro dosažení stanoveného cíle jsme použili kvalitativní výzkumnou strategii, která zahrnovala polostrukturované rozhovory s žákem s PAS, jeho rodičem a třídním učitelem. Paralelně s tím bylo prováděno zúčastněné pozorování chování žáka s PAS během výuky. Tato kombinace metodologických přístupů nám umožnila získat komplexní a hlubší porozumění vzdělávacího prostředí a interakcí se žákem s PAS.

Výsledky výzkumu naznačují, že aplikace metodiky E2R ve vzdělávání žáků s PAS může přinést řadu pozitivních efektů, včetně zvýšené motivace k vzdělávání, zlepšení schopnosti porozumět prezentovaným informacím a podpory úspěšného zapojení žáka do vzdělávacího procesu. Věříme, že námi předkládaná bakalářská práce přispívá k rozvoji poznání o vzdělávání žáků s PAS na středních školách a poskytuje základ pro další výzkum a diskuzi v této důležité oblasti pedagogické praxe. Je důležité pokračovat v práci na zlepšování podmínek vzdělávání pro žáky s PAS a hledat nové, inovativní přístupy, které budou efektivní a udržitelné v praxi.

ANOTACE

Tato bakalářská práce s názvem "Provázení žáka s poruchou autistického spektra na střední škole jako prevence školní neúspěšnosti" se zaměřuje na zkoumání perspektiv žáka s poruchou autistického spektra (PAS), jeho rodiny a učitele na vzdělávání, při kterém jsou využívány materiály vytvořené metodou E2R.

První část práce se věnuje teoretickým základům, různým přístupům k vzdělávání žáků s PAS a podrobnému popisu metody E2R. Druhá část práce analyzuje výsledky pozorování žáka s PAS během vzdělávání a rozhovorů s jeho rodinou a třídní učitelkou. Zároveň hodnotí postoj aktérů k metodě E2R a její praktické využití ve vzdělávání.

ANNOTATION

This bachelor's thesis, entitled "Guiding a Student with Autism Spectrum Disorder in Secondary School as a Prevention of Academic Underachievement," focuses on exploring the perspectives of students with autism spectrum disorder (ASD), their families, and teachers on education, utilizing materials created using the Easy to Read method.

The first part of the thesis addresses theoretical foundations, various approaches to educating students with ASD, and a detailed description of the Easy to Read method. The second part of the thesis analyzes the results of observing a student with ASD during education and interviews with their family and class teacher. Additionally, it evaluates the stakeholders' attitudes towards the E2R method and its practical application in education.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BAZALOVÁ, Barbora. Poruchy autistického spektra v kontextu české psychopedie. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5930-6.
2. Latimier, C., & Kaňková, P. (2009). Informace pro všechny – evropská pravidla pro tvorbu snadno srozumitelných informací. Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice.
3. Lord, C., Rutter, M., et al. Autism Diagnostic interview-Revised: a revised version of a diagnostic interview for care-givers of individuals with possible pervasive developmental disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1994, 24, s. 659–686.
4. Lord, C., Rutter, M., et al. Autism Diagnostic Observation Schedule: A standardized observation of communicative and social behavior. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1989, 19, 2, s. 185–212.
5. Metodika Easy to Read: Metodický postup pro tvorbu srozumitelných sdělení ve veřejné správě a pro tvorbu zjednodušených textů pro osoby vyžadující zvláštní přístup. (2019). Ministerstvo vnitra.
6. Národní ústav pro vzdělávání. Střední vzdělávání. (2017). Dostupné z <https://archiv-nuv.npi.cz/t/stredni-vzdelavani.html>.
7. Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Portál.
8. Suárez-Figueroa, M. C., Diab, I., Ruckhaus, E., & Cano, I. (2022). First steps in the development of a support application for easy-to-read adaptation. *Universal Access in the Information Society*, 23(1), 365-377.
9. Thorová, K. (2006). Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha. Portál.
10. Wing, L. Autistic spectrum disorders. *British Medical Journal*, 1996, 312, s. 327–328.
11. Wing, L., GOULD, J. Severe Impairments of Social Interactions and Associated Abnormalities in Children: Epidemiology and Classification. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1979, 9, s. 11–29. ISSN 0162–3257.
12. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon)

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obrázek č.2: příklad špatné viditelnosti textu	22
Obrázek č. 1: příklad špatné viditelnosti textu	22
Obrázek č. 3: příklad špatné viditelnosti textu	22
Obrázek č. 4: příklad správné viditelnosti textu	22
Obrázek č. 3: příklad špatné viditelnosti textu	29

PŘÍLOHY**Příloha č. 1: Struktura rozhovorů vedených s aktéry výzkumného šetření****Otázky pro žáka s PAS**

1. Jak se cítíte ve škole, když pracujete s výukovými materiály vytvořenými metodikou Easy to Read?
2. Jaké jsou vaše nejoblíbenější části této metody výuky?
3. Máte nějaké obtíže při používání těchto materiálů ve výuce? Pokud ano, jaké?
4. Jak vnímáte svůj pokrok ve vzdělávání od doby, kdy se začaly používat tyto speciální materiály?
5. Jakým způsobem vám pomáhá podpora ze strany učitelů při práci s těmito materiály?
6. Co byste chtěl/chtěla, aby ostatní věděli o vašich zkušenostech se vzděláváním pomocí této metody?

Otázky pro rodiče žáka s PAS

1. Jaký je váš názor na použití metody Easy to Read ve vzdělávání vašeho dítěte?
2. Jaké pozitivní změny jste si všimli od doby, kdy se začaly tyto výukové materiály používat?
3. Jaké obavy nebo překážky jste měli před začátkem využívání této metody?
4. Jakým způsobem se vaše dítě vyrovnává s výzvami ve vzdělávání a jak mu tato metoda pomáhá?
5. Jak hodnotíte komunikaci a spolupráci s třídní učitelkou ohledně vzdělávání vašeho dítěte s PAS?
6. Co byste doporučili ostatním rodičům dětí s PAS, kteří zvažují použití této metody ve škole?

Otázky pro třídního učitele žáka s PAS

1. Jaký je váš celkový dojem z používání metody Easy to Read ve výuce tohoto žáka?
2. Jaké pozitivní změny jste pozorovala od zavedení těchto materiálů do výuky?
3. Jaké jsou největší výzvy při práci s tímto žákem a jak vám tato metoda pomáhá je překonávat?
4. Jaké jsou vaše zkušenosti s reakcemi ostatních studentů na používání těchto materiálů ve výuce?
5. Jaká podpora ze strany školy a kolegů vám pomáhá v efektivním využívání této metody při vzdělávání žáka s PAS?
6. Jakým způsobem se podle vás tato metoda může rozvíjet a zdokonalovat, aby lépe vyhovovala potřebám žáků s PAS v budoucnosti?

Příloha č. 2: Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru

Název práce: Provázení žáka s poruchou autistického spektra na střední škole jako prevence školní neúspěšnosti.

Držitelka souhlasu: Tereza Havlová studentka speciální pedagogiky FPE ZČU

Email: Terezka-havlova@seznam.cz

Předmět práce a provedení výzkumu:

Bakalářská práce se zaměřuje na studenty s poruchami autistického spektra vzdělávající se na vybrané střední škole pomocí metody Easy to Read. Konkrétně na jednoho vybraného žáka s PAS. Hlavním cílem práce je zjistit vliv výuky s využitím výukových materiálů vytvořených metodikou Easy to Read na vzdělávání žáků s poruchou autistického spektra. Výzkum probíhá v rámci bakalářské práce na katedře Speciální pedagogiky, Fakulty pedagogické ZČU v Plzni.

V rámci výzkumu budou uskutečněny individuální rozhovory, které budou zaznamenány a později přepsány do textové podoby pro analýzu a interpretaci. Zvukové záznamy budou využity pouze k vytvoření doslovného přepisu a budou dostupné pouze pro osobu provádějící výzkum, Terezu Havlovou. Přepisy budou pečlivě anonymizovány, aby byla zajištěna ochrana identit všech účastníků rozhovoru, a neumožnilo se jejich identifikování na základě textu. Žádná jména nebudou zmiňována. Záznamy a přepisy budou uchovávány výzkumníci. V samotném textu bakalářské práce nebude uveden tento souhlas, ale bude k němu přiložen vzor dokumentu jako příloha. V závěrečné práci mohou být použity citace anonymizovaných částí přepisu.

Prohlášení:

- Rozumím a souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací.
- Jsem si vědom(a) obsahu výše uvedeného textu a souhlasím s ním.
- Chápu, že rozhovor a dodatečné informace mohou obsahovat i osobní a citlivá témata.
- Vím, že není nutné odpovídat na obtížné nebo nepříjemné otázky, a že mám právo klást otázky ohledně výzkumu a mé práce.
- Rozumím, že mám možnost kdykoliv zrušit svou účast na výzkumu.

Jméno a příjmení:

Datum a podpis:

Příloha č. 3: Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru v E2R podobě

Název bakalářské práce: Provázení žáka s poruchou autistického spektra na střední škole jako prevence školní neúspěšnosti.

Držitelka souhlasu: Tereza Havlová studentka speciální pedagogiky FPE ZČU

Email: Terezka-havlova@seznam.cz

Předmět práce a provedení výzkumu:

Naše bakalářská práce zkoumá, jak se děti s autismem učí.

Chceme zjistit, jestli speciální metoda pomáhá dětem.

Budeme dělat rozhovory s dětmi, rodiči a jejich učiteli a ty budeme nahrávat. "

Nahrávky se použijí, abychom je mohli přepsat do textu.

Nikdo nebude vědět, kdo se rozhovoru účastnil.

Chceme pochopit, jestli ta metoda pomáhá dětem.

Prohlášení:

- Souhlasím s tím, že budu mluvit a poskytnout informace.
- Rozumím obsahu textu a souhlasím s ním.
- Chápu, že rozhovor může zahrnovat i osobní a citlivá témata.
- Nemusím odpovídat na obtížné nebo nepříjemné otázky, a můžu se ptát na výzkum a práci.
- Můžu kdykoliv zrušit svou účast na výzkumu.

Jméno a příjmení

Datum a podpis

Poznámka:

Příloha č. 4: Záznamový arch na pozorování žáka s PAS

ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO POZOROVÁNÍ ŽÁKA S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Datum pozorování: [Datum]

Pozorovaný žák:

- Jméno:
- Věk:
- Diagnóza poruchy autistického spektra:

Pozorovatel:

- Jméno:

Pozorování:

1. Reakce na srozumitelnost a přístupnost dokumentů:

- Jak žák reagoval na srozumitelnost a přístupnost materiálů vytvořených metodou Easy to Read:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

2. Reakce na vizuální prvky:

- Jak žák reagoval na vizuální prvky materiálů vytvořených metodou E2R:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

3. Reakce na text:

- Jak žák reagoval na textové informace v materiálech E2R:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

4. Reakce na obsah:

- Jak žák reagoval na obsah materiálů vytvořených metodou E2R:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

5. Reakce na aplikaci informací:

- Jak žák aplikoval informace z materiálů E2R do reálného života:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

6. Reakce na jazykové zjednodušení:

- Jak žák reagoval na jazykové zjednodušení v materiálech E2R:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

7. Změny v komunikaci a interakci:

- Jaké změny v komunikaci a interakci byly pozorovány při použití materiálů E2R:
- Pozitivní změny:
- Negativní změny:

8. Emoční reakce:

- Jaké emoční reakce byly pozorovány při práci s materiály E2R:
- Pozitivní reakce:
- Negativní reakce:

9. Samostatnost a sebejistota:

- Jaké projevy samostatnosti a sebejistoty byly pozorovány při práci s materiály E2R:
- Projevy samostatnosti:
- Projevy sebejistoty:

10. Spokojenost s prostředím:

- Jaká byla spokojenost žáka s prostředím, kde byly použity materiály E2R:
- Pozitivní spokojenost:
- Negativní spokojenost:

Poznámky: